

Nr 81.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1928 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om anslagen till utrikesförvaltningen, i vad avser grupp A. Departementet, jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

Uti den till riksdagen avlåtna, den 4 januari 1928 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1928—1929 har Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, föreslagit riksdagen bl. a. att i avbidan på den proposition i nedannämnda ämnen, som kunde varda riksdagen förelagd, under samma huvudtitel för budgetåret 1928—1929 beräkna *dels* under grupp A. *Departementet* till ordinarie anslag, ett belopp av 528,000 kronor och till extra anslag ett belopp av 30,000 kronor, *dels ock* under grupp B. *Sveriges representation i utlandet* till ordinarie och extra anslag vissa belopp (punkterna 1 och 2 av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden nämnda dag).

Sedermera har Kungl. Maj:t uti en den 3 februari 1928 dagtecknad, till riksdagen avlåtten proposition (nr 50) under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag gjort framställning om anslag för budgetåret 1928—1929 för ovan angivna ändamål.

Utskottet, som redan yttrat sig rörande Kungl. Maj:ts framställningar rörande anslag till Sveriges representation i utlandet (utlåtande nr 29), upptager under särskilda punkter här nedan till behandling Kungl. Maj:ts framställningar rörande anslag till departementet.

1:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet, att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie anslaget till departementschefen, ministern för utrikes ärendena, med oförändrat belopp, 40,000 kronor. *Departementschefen.*

2:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 1) att *dels* bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på följande sätt: *Departementet.*

Befattningshavare.*A. Diplomatisk eller konsulär personal.*

	Lönegrad.
1 sändebud tjänstgörande såsom kabinettssekreterare	A 3
4 avdelningschefer	A 2
7 byråchefer	B 30
7 förste sekreterare	B 26
6 andre sekreterare	B 21
3 förste kanslistar eller kanslistar	B 16
	eller B 12

B. Övrig personal.

	Lönegrad.
1 kamrerare	B 26
1 förste arkivarie	B 24
1 andre arkivarie	B 21
6 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
8 kanslibiträden	B 7
9 expeditionsvakter	B 5

dels besluta att å övergångsstat för utrikesdepartementet skola från och med den 1 juli 1928 uppföras följande befattningar, nämligen:

A. Diplomatisk och konsulär personal.

	Lönegrad.
1 legationsråd	B 30
1 förste legationssekreterare	B 26
1 byråsekreterare	B 21

B. Övrig personal.

	Lönegrad.
1 kansliråd, tjänstgörande såsom chef för arkivet	B 30
1 förste arkivarie	B 24
1 andre arkivarie	B 21
1 portvakt	B 5

dels godkänna följande ordinarie stater för utrikesdepartementet, att tillämpas från och med den 1 juli 1928.

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 386,600
Arvode till speciellt sakkunnig i folkrätt	» 8,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	» 66,800

Summa kronor 461,400

Anm. Kabinettssekreteraren må äga att såsom bidrag till representationskostnader åtnjuta ett årligt belopp av 3,000 kronor, att utbetalas i den ordning, som beträffande lön är stadgat.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag	kronor	49,900
<i>dels höja det ordinarie förslagsanslaget till departementet</i>		
nu	kronor	488,000
med	»	23,300
till	»	511,300.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 6—39 av åberopade statsrådsprotokollet den 3 februari 1928.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en till utskottet remitterad av herr *J. A. Engberg* inom andra kammaren väckt motion, nr 432, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den för närvarande å övergångsstat för utrikesdepartementet uppförda kanslirådstjänst, vars innehavare tjänstgör såsom chef för departementets arkiv, måtte överföras å ordinarie stat.

Motionären har till stöd för sin framställning anfört följande:

»Kungl. Maj:t har i proposition (nr 50) angående vissa anslag till utrikesförvaltningen under A:2 (1) föreslagit, att å utrikesdepartementets ordinarie stat skola uppföras 1 förste arkivarie i lönegraden B 24 och 1 andre arkivarie i lönegraden B 21 och att å övergångsstat skola uppföras ett kansliråd, tjänstgörande såsom chef för arkivet, i lönegraden B 30, 1 förste arkivarie, i lönegraden B 24, och 1 andre arkivarie, i lönegraden B 21, allt i överensstämmelse med nu gällande ordning.

Då Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1926 års riksdag föreslog indragning av den för utrikesdepartementets arkiv avsedda kanslirådstjänsten, förklarade sig dåvarande utrikesministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet hysa tvekan om lämpligheten av den ytterligare reduktion av departementets högre kvalificerade arkivpersonal, utöver då redan beslutade indragningar, som indragningen av arkivchefsposten innebure; då det emellertid gällt att åstadkomma ytterligare besparingar genom indragning av befattningar i departementet, hade han ansett, att en indragning i första rummet borde drabba arkivpersonalen. I en motion till samma riksdag hemställdes med utförlig motivering, att den av Kungl. Maj:t föreslagna indragningen av ifrågavarande kanslirådstjänst icke måtte av riksdagen bifallas, och statsutskottet tillstyrkte på anförda skäl bifall till denna motion; sedan kamrarna rörande denna punkt av utskottsbetänkandet stannat i skiljaktiga beslut, beslöt riksdagen efter gemensam votering att med avslag på utskottets hemställan bifalla den kungl. propositionen, och det kansliråd, som tjänstgör såsom chef för utrikesdepartementets arkiv, överflyttades på grund härav på övergångsstat.

Jag har emellertid ej kunnat undgå att finna, att de skäl, som talade för

utskottets ståndpunkt i denna fråga, voro synnerligen tungt vägande. Sedan 1926 har dessutom ett skäl tillkommit, som synes mig tala för, att frågan om bibehållandet av utrikesdepartementets arkivchefstjänst toges i förnyat övervägande, nämligen, att utrikesdepartementets arkivpersonal under senaste tiden tagits i anspråk för vetenskapligt utredningsarbete av krävande art, och det finnes ingen anledning att antaga, att icke behovet av dylika utredningar, utförda av arkivpersonalen, även framdeles kommer att i utrikesdepartementet göra sig gällande. Det är emellertid att befara, att om utrikesdepartementets arkivpersonal reduceras till de i den nu gällande ordinarie staten uppförda tvenne tjänstemännen, varav den högst avlönade är uppförd i lönegraden B 24, denna personal varken med avseende på antal eller kvalifikationer kommer att vara tillräcklig för att — vid sidan av den i och för sig maktpåliggande arkivtjänsten — utföra utredningsarbete av detta slag. Det är dessutom att befara, att den omständigheten, att den högste å ordinarie stat befintlige arkivtjänstemannen i utrikesdepartementet är placerad i en lönegrad, som är två lönegrader lägre än en tjänstemans i mellangraden i riksarkivet, kommer att medföra, att utrikesdepartementet svårigen kan för sitt arkiv förvärva eller behålla tjänstemän med de nödiga arkivtekniska kvalifikationerna.

En överflyttning av den för utrikesdepartementets arkiv avsedda kanslirådstjänsten från övergångsstat till ordinarie stat synes i betraktande av de skäl för bibehållande av denna tjänst, som vid 1926 års riksdag anfördes i ovan nämnda motion och i statsutskottets utlåtade, samt av de ytterligare skäl, jag ovan anført, vara synnerligen väl motiverat, och tillåter jag mig framhålla, att ett sådant överflyttande icke skulle medföra någon ändring i den för utrikesdepartementet i nu föreliggande kungl. proposition föreslagna anslagssumman.

På blivande innehavare av tjänsten i fråga bör uppenbarligen ställas det kravet, att de ej blott skola äga fullgod skicklighet för sedvanliga arkivuppgifter utan även förmåga att vid behov verkställa utredning av ovan antytt slag.»

Politiska och handelspolitiska avdelningen samt den speciella handelsavdelningen.

Handläggningen inom departementet av de handelspolitiska och kommersiellt tekniska ärendena.

Med avseende å de handelspolitiska och de kommersiellt tekniska ärendenas behandling inom departementet gäller i stort sett fortfarande den anordning, som på grundval av 1918 års sakkunniges förslag vann 1919 års riksdags godkännande. Nämnda sakkunnige förordade i princip, att handläggningen av samtliga politiska och kommersiella ärenden inom departementet borde sammanföras till en och samma avdelning, den s. k. politiska och handelspolitiska avdelningen. Denna ståndpunkt blev emellertid icke i praktiken helt genomförd. Redan de sakkunnige föreslogo nämligen, att tillsvidare skulle inom utrikesdepartementet upprättas en speciell handelsavdelning å extra stat för behandling av kommersiella informationsärenden och andra frågor av kommersiellt teknisk natur. På denna avdelning, vilken fortfarande äger bestånd, handläggas vidare, i enlighet med en år 1925 vidtagen ändring i instruktionen för

departementet, ärenden angående åtgärder i särskilda fall rörande tillämpningen av i utlandet gällande lagar och bestämmelser inom olika näringslivets områden, såsom för utverkande av undantag från förefintliga export- och importförbud, av befrielse från tull- och sjöfartsavgifter eller av restitution av sådana avgifter eller eljest för vinnande av lättnader för näringslivet.

Den politiska och handelspolitiska avdelningen är organiserad på fyra byråer, därav en pressbyrå. Arbetsområdet för avdelningens övriga trenne byråer är enligt nuvarande organisationsplan uppdelat efter den s. k. geografiska principen, så att ärenden berörande vissa angivna länder behandlas å en byrå, ärenden rörande andra länder å en annan byrå o. s. v. I stort sett hava till första byrån hänförs skandinaviska och germanska länder, till andra byrån anglosachsiska och till tredje byrån romanska och slaviska länder. Anordningen har motiverats med önskvärldheten av att på de olika byråerna ärendena skola behandlas av personal, som besitter särskilda kunskaper beträffande det land eller den grupp av länder vidkommande ärende rör. Ändamålet har alltså varit att åstadkomma en efter länder genomförd specialisering av arbetet å avdelningen.

Med avseende å utrikesdepartementets organisation hava de jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 7 oktober 1927 tillkallade sakkunnige för verkställande av vissa utredningar i fråga om utrikesförvaltningens organisation framlagt resultatet av sitt arbete dels i ett gemensamt utlåtande av envoyéen Höjer och dåvarande kabinetssekreteraren Sjöborg, dels i ett utlåtande av statssekreteraren Bergendal, i vars yrkande och allmänna motivering riksdagsmannen N. A. Nilsson instämt. Som framgår av nämnda utlåtanden äro samtliga sakkunnige på anförda skäl ense därom, att nyssnämnda, efter geografiska områden bestämda byråindelning å den politiska och handelspolitiska avdelningen bör ersättas med en indelning efter ärendenas sakliga innebörd.

Däremot hava de sakkunnige stannat i skilda meningar beträffande den lämpligaste anordningen för handläggningen av handelspolitiska frågor, särskilt handelstraktatärenden.

Herrar Höjer och Sjöborg förorda sålunda bibehållandet av nuvarande ordning, enligt vilken beredningen av nämnda ärenden är förlagd till den politiska och handelspolitiska avdelningen. I syfte att beträffande dessa ärendens behandling förverkliga det i direktiven för utredningen uttryckta önskemålet om ökad enhetlighet och koncentration samt bästa möjliga tillgodogörande av kommersiella synpunkter föreslå nämnda sakkunnige, att samtliga handelstraktatärenden jämte övriga handelspolitiska ärenden måtte inom sagda avdelning sammanföras å en särskild byrå (handelstraktatbyrå). Vad de kommersiellt tekniska ärendena angår förorda herrar Höjer och Sjöborg i första hand att, såsom hittills å extra stat, en speciell handelsavdelning bibehålles för dessa ärendens handläggning. Skulle emellertid en sådan ordning av organisatoriska eller andra skäl anses olämplig, förordas att, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag till 1924 års riksdag, dessa ärenden må förläggas till en särskild byrå inom politiska och handelspolitiska avdelningen.

Herrar Bergendal och Nilsson hava å sin sida föreslagit, att — för tillgodo-

Särskilt tillkallade sakkunniga.

seende av ovannämnda, i direktiven angivna syftemål — den nuvarande å extra stat för kommersiell information ävensom för vissa handelspolitiska ärenden uppförda speciella handelsavdelningen måtte ersättas med en å ordinarie stat upprättad handelsavdelning, till vilken skulle förläggas beredningen av *samtliga* handelsärenden, d. v. s. dels de uppgifter, som tillkomma den nuvarande speciella handelsavdelningen, dels ock den för närvarande å politiska och handelspolitiska avdelningen ankommande beredningen av handelstraktatfrågor och andra handelspolitiska ärenden. Den nya handelsavdelningen skulle vara indelad i två byråer, varav den ena direkt underställd avdelningschefen. Den föreslagna organisationsförändringen skulle medföra, att en byråchef samt en tjänsteman i lönegraden B 26 (förste legationssekreterare eller vicekonsul) överflyttades från politiska avdelningen till handelsavdelningen.

Vissa näringsorganisationers samt kommerskollegii yttranden.

I fråga om de av vissa näringsorganisationer samt av kommerskollegium i förevarande spörsmål avgivna yttranden får utskottet hänvisa till sid. 12—23 av det vid propositionen nr 50 fogade statsrådsprotokollet.

Departementschefen.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Den geografiska indelningens upphörande.

»Till en början får jag uttala min anslutning till den mening, som låt vara från delvis olika utgångspunkter omfattats av samtliga sakkunnige och andra, som hörts i saken, därom att den geografiska grunden för indelningen av ärendena mellan olika byråer inom politiska och handelspolitiska avdelningen bör upphöra och ersättas med en fördelning, som tar sikte på den sakliga beskaffenheten av skilda ärenden. Uppdelningen av dessa efter geografiska områden har kommit till stånd enligt mönstret av utrikesförvaltningen i vissa främmande länder, vilkas mångfaldiga politiska intressen och arbetsuppgifter i olika delar av världen ansetts påkalla en specialisering, för vilken man ock haft att tillgå tillräckliga och på ett mera stadigvarande sätt anlitade krafter. Anordningen har där icke uteslutit organ vid sidan därav för sakuppgifter av särskilt, så att säga mera samlat slag, såsom för det arbete, som följer av medlemskapet i Nationernas förbund, eller för handelstraktats- med liknande handelspolitiska ärenden. Även hos oss kunde den geografiska indelningen ha fått ett visst berättigande, därest efter krigets slut fortfarande bestått den avgränsning efter strängt åtskilda intressesfärer, varmed vår utrikespolitik hade att räkna vid den tid, då 1918 års sakkunnigutlåtande, som huvudsakligen legat till grund för den nuvarande organisationen, utarbetades och avgavs. Men såsom förhållandena numera utvecklat sig är anordningen, med hänsyn till omfattningen och arten av våra förbindelser med utlandet, onödigt samt med avseende å ämnesgrupper av speciellt slag — såsom Nationernas förbundsärenden och handelspolitiska frågor — opraktisk och rent av hinderlig för en ändamålsenlig beredning av ärendena, detta så mycket mera som byråchefstjänsterna i fråga ofta kommit att upprätthållas blott på förordnande eller eljest under så kort tid, att den avsedda »specialiseringen» icke i allmänhet kunnat ernås. Allraminst har det gällande systemet, som för övrigt i praktiken måst i hög grad modifieras, varit ägnat att främja koncentration och

enhetlighet vid behandlingen av de handelspolitiska och kommersiella frågor, på vilkas fullt tillfredsställande skötsel enligt den nuvarande tidens krav utrikesdepartementets nya organisation just skulle inriktas.

Med anknytning till enigheten på nyss omhandlade punkt, vari en förändring bland annat skulle medföra den fördel, att tillräcklig plats inom den politiska avdelningen tryggades åt de viktiga och omfattande ärendena rörande Nationernas förbund och de internationella fredssträvandena i övrigt, gäller sedan att taga principiell ställning till det betydelsefulla spörsmål, vars lösning varit ett huvudsyftemål för såväl den nu verkställda utredningen som för den nuvarande organisationen vid dess tillkomst: hurú bör behandlingen av handelstraktats- och andra handelspolitiska jämte kommersiella ärenden ordnas inom departementet för att på bästa möjliga sätt tillgodose landets handelspolitiska och kommersiella intressen?

Härom äro åter meningarna delade. De som närmast representerat den diplomatiska expertisen vid utredningsarbetet ha liksom sedermera två reservanter i kommerskollegium ställt sig på den ena sidan, under det att bestämd uppslutning på den motsatta ståndpunkten skett från dem, som haft sin erfarenhet från arbetet med de kommersiella ärendena inom departementet ävensom, med nedan nämnt undantag, från de representanter för näringslivet, vilka yttrat sig under eller på grund av utredningsarbetet. Att märka är därjämte, att medan den antydda fronten av näringslivets män gå fram på en enda linje — traktats- och andra handelspolitiska frågor överflyttning till en särskild handelsavdelning — den andra meningsriktningen i själva verket är delad. Herrar Höjer och Sjöborg påyrka nämligen i första rummet bibehållandet av den speciella handelsavdelningen för kommersiell information m. m. vid sidan av en särskild handelstraktatbyrå inom den politiska och handelspolitiska avdelningen samt uttala sig endast *subsidiärt* för den nyssnämnda avdelningens indragning och ersättande med ännu en byrå på den politiska och handelspolitiska avdelningen. De båda reservanterna till kommerskollegii utlåtande — vilket med visst förord ur organisatorisk synpunkt åt herrar Höjers och Sjöborgs allenast *subsidiärt* föreslagna lösning dock lämnar valet öppet mellan denna och herr Bergendals m. fl:s förslag — uttala sig däremot obetingat för inordnandet av den speciella handelsavdelningens arbete under den politiska och handelspolitiska avdelningen. En särskild ståndpunkt intar slutligen Skånes handelskammare. Efter att hava mot varandra vägt motiven för den ena eller andra linjen, förklarar handelskammaren, att ställningstagande från dess sida för nuvarande icke vore möjligt, huvudsakligen med hänvisning till det skäl, att den speciella handelsavdelningens ställning särskilt till handelsdepartementet icke blivit vederbörligen utredd.

Då jag går att taga ståndpunkt till dessa olika, på skiftande argumentering stödda förslag, anser jag mig, med anledning av Skånes handelskammares nyss anförda yttrande, först böra rätta ett förbiseende, som delvis torde ligga till grund för dess motivering.

Handelskammaren anmärker nämligen, att »på grund av de givna direktiven» för den av Kungl. Maj:t den 7 oktober 1927 anbefallda utredningen en

De skilda meningarna beträffande handelsärendenas behandling.

av 1924 års riksdag begärd undersökning om den speciella handelsavdelningens ställning till handelsdepartementet icke av de sakkunniga, som jag tillkallat, blivit verkställd. Nej, detta är nog så riktigt, men förhållandet beror därpå, att sistberörda undersökning redan därförut verkställts av särskilda sakkunniga (herrar Bergendal och Hennings) samt legat till grund för Kungl. Maj:ts förslag och riksdagens beslut år 1925.

Utrikesdepartementets ställning till handelsdepartementet.

På sätt även kommerskollegium bragt i minnet, avvisade 1924 års riksdag Kungl. Maj:ts förslag om den speciella handelsavdelningens avskaffande bland annat av den anledning, att man, före vidtagande av en så ingripande åtgärd, borde utreda lämpligheten av en ifrågasatt anordning med en avdelning inom handelsdepartementet såsom det centrala organet för den kommersiella informationsverksamhet, som hittills utgjort den speciella handelsavdelningens huvudsakliga uppgift. Verkställd utredning, Kungl. Maj:ts förslag och riksdagens beslut år 1925 stannade för att bibehålla den sagda avdelningen inom utrikesdepartementet med vissa angivna grunder för den kommersiella informationens ordnande; och med vägledning härav har arbetet inom och samarbetet mellan departementen sedermera ordnats på sätt, som icke givit anledning till förslag om ändring i organisationen på denna punkt.

Icke heller är det här, som de diplomatiska experternas, herrar Höjers och Sjöborgs, erinran om bristande utredning sättes in. Vad som för dem är utgångspunkten vid deras förord för bibehållande av den nuvarande ordningen — med en låt vara betydelsefull modifikation i den politiska och handelspolitiska avdelningens arbetsformer — är att »lösningen av det problem, som i första hand blivit de sakkunniga förelagt, *handelstraktatsärendenas* behandling, i själva verket skulle erfordra, att hela den nuvarande ordningen för dessa ärendens beredning — inom kommerskollegium, handelsdepartementet och utrikesdepartementet — upptogos till behandling i ett sammanhang».

Innan jag går vidare, vill jag söka bedöma den sakliga innebörden av denna ståndpunkt. Den synes mig närmast utgå från åtminstone möjligheten av att en dylik utredning kunde leda till, att handelstraktatsärenden och dylika handelspolitiska frågor *även i den del, som berör förhandlingar med andra länder* (d. v. s. vad som numera tillhör utrikesdepartementet) skulle komma att få sin centrala plats i handelsdepartementet eller tilläventyrs kommerskollegium. Den frågan må då till en början tillåtas, huruvida ett dylikt antagande är rätt förenligt med den ståndpunkt, enligt vilken de utrikespolitiska momenten i dessa frågor anses vara av den avgörande betydelse, att de icke lämpligen kunna ens till sitt huvudsakliga reella innehåll beredas annat än inom den politiska avdelningen inom utrikesdepartementet. Men vidare torde med fog kunna påstås, att de berörda uppgifternas fördelning mellan departementen även den *är* utredd och fastställd genom den ordning, som i detta avseende för närvarande tillämpas och som i sina huvuddrag angives genom herr Günthers vid de sakkunniges utlåtande fogade promemoria. Lösningen skulle ha kunnat sökas på två andra alternativa vägar: *antingen* så, att utrikesdepartementet fått en mera vidsträckt befattning med ifrågavarande spørsmål än som nu är händelsen, *eller* så att en förskjutning av arbetsområdet ägt rum över till

särskilt handelsdepartementet. I förra fallet torde väl ingen kunnat sätta i fråga behovet av en särskild handelsavdelning inom utrikesdepartementet, som hade befattning bland annat med handelstraktatsärendena; och en eventuell förändring i denna riktning föregripes icke heller genom att nu såsom en fristående åtgärd upprätta en utrikesdepartementets handelsavdelning.

Det senare alternativet — förflyttning av ärendenas tyngdpunkt till handelsdepartementet jämväl i avseende å *förhandlingarna utåt* — måste, såsom redan antytts, från herrar Höjers och Sjöborgs principiella utgångspunkt betraktas såsom icke önskvärt och torde numera, av skäl som strax skola anföras, allmänt anses övergivet. Dess genomförande skulle inom handelsdepartementet ha krävt en vidlyftig apparat för tillgodoseende av berörda sida av traktatsärendena, med byggande på samma tankegång, som i fråga om den kommersiella informationen redan avvisats av 1925 års riksdag.

Emellertid framstod vid tiden för handelsdepartementets tillkomst en organisation av sistberörda slag nog så acceptabel för åtskilliga, som i samband därmed anslöto sig till 1918 års sakkunniges sedermera från andra håll upptagna förslag om den speciella handelsavdelningens ersättande med en byrå för kommersiell information inom den politiska och handelspolitiska avdelningen, vilken sistnämnda därjämte, på sina respektive »geografiska» byråer, skulle ha att ge en rent politisk retusch åt beredningen av handelsfördrag o. d. Men sedan den speciella handelsavdelningen, trots att den upprepade gånger varit hotad, allt mera framstått som ett erforderligt yttre uttryck för utrikesförvaltningens intresse för näringslivet; sedan erfarenheten, såsom herrar Höjer och Sjöborg träffande påvisat, tydligt ådagalagt, att handelsavtal samt handelspolitiska förhandlingar och åtgärder efter kriget, om icke på samma *sätt*, så dock i lika hög *grad* »erbjuda en förening av politiska och ekonomiska moment» — sedan detta inträffat, torde knappast någon hysa ens en tanke på möjligheten att övergå till organiserandet av ett handelsdepartement, som ägde till uppgift och även vore fullt utrustat att handhava politiska förhandlingar med främmande makt. Någon befattning med denna sida av saken skulle väl ändå utrikesdepartementet alltjämt behålla, och i sådant fall är det uppenbart, att den nyss antydda anordningen skulle ge anledning till de anmärkningar mot dubbelorganisation och bristande enhetlighet, som alla vilja i görligaste mån undvika. Men för övrigt gäller här i organisatoriskt avseende alldeles detsamma, som förut sagts om eventualiteten av en *inskränkning* i handelsdepartementets (resp. kommerskollegii) nuvarande arbetsområde: skulle det mot förmodan visa sig önskligt att, efter franskt mönster, för utförandet av vårt lands ändå relativt begränsade traktatpolitik övergå till en organisation av handelsdepartementet, som skulle taga hand om en väsentlig del av förhandlingarna även utåt, kan jag icke förstå, varför denna utflyttning av ärenden från utrikesdepartementet skulle försiggå lättare från en traktatbyrå på den politiska avdelningen än från en självständig handelsavdelning — snarare synes mig förhållandet vara det motsatta.

Jag tvekar sålunda icke att säga, att det här kritiserade resonemanget utgår från antagandet av en eventuell nyorganisering inom närliggande förvaltnings-

områden, som icke veterligen är för det närvarande ifrågasatt och som i varje fall ej på något vis prejudicieras genom den ena eller andra lösningen av nu ifrågavarande spörsmål. Vi ha att räkna med den ordning som *är* och som *fördelar* befattningen med handelsärenden mellan skilda myndigheter på ett sätt, vilket man på ömse sidor om den i utrikesdepartementets organisationsfråga uppdragna skiljelinjen lämnat utan erinran. Det som är av vikt för det av denna fördelning betingade samarbetets skyndsamma och effektiva bedrivande är, att kontakten mellan verken upptages och upprätthålles så direkt och regelmässigt som möjligt; och denna fordran på samarbetets underlättande har givetvis sin betydelse också på valet av organisationsformer inom de skilda delar av administrationen, som hava att handlägga hithörande ärenden.

Frågan ett inre organisations-spörsmål.

På anförda skäl och i anslutning till de för utredningen givna direktiven anser jag frågan om de handelspolitiska ärendenas behandling inom utrikesdepartementet vara ett rent *inre* organisationsspörsmål, som nu kan och bör bedömas fristående. Ett oavvisligt krav på ett ståndpunktstagande till frågan inställer sig omedelbart i sammanhang med att den geografiska ämnesindelningen enligt allas samstämmiga mening anses böra upphöra å den avdelning, där traktatärenden och flertalet handelspolitiska frågor hittills handlagts.

Skäl mot den kommersiella informationens överförande till den politiska avdelningen.

Vid valet mellan olika alternativ för en ändrad ordning får jag därvid först på det bestämdaste uttala mig emot det visserligen endast subsidiärt framförda förslaget att, i samband med anordnande av en handelstraktatbyrå på den politiska och handelspolitiska avdelningen, där tillika inrätta en byrå för den kommersiella informationen *i stället* för den speciella handelsavdelningen, som i så fall skulle upphöra.

Syftet med den verkställda utredningen skulle bland annat vara att vinna en jämnare och riktigare fördelning av arbetsuppgifterna mellan de skilda avdelningarna, av vilka den politiska och handelspolitiska avdelningen är i särskilt hög grad belastad med skilda arbetsuppgifter: detta syfte skulle givetvis ytterligare motverkas genom inflyttning av en ny byrå för kommersiell information o. d.

Ej heller vunnes med en dylik anordning den samorganisation under en för ändamålet särskilt kvalificerad och inriktad ledning, som — enligt vad senare skall beröras — de handelspolitiska och kommersiella ärendena till sin natur kräva och som skulle befordra önskad enhetlighet och koncentration vid deras handläggning.

Och slutligen skulle den nämnda anordningen beröva näringslivet det enda organ i högre, ansvarig ställning, vartill det hittills ägt tillgång inom departementet och mot vars avskaffande riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat sig, detta utan att ens vinna ersättning i form av *mera permanent* och därmed sakkunnig hjälp å de under den politiska avdelningen inrangerade byråer, vilkas chefsbefattningar knappast kunde väntas bliva annat än tillfälliga genomgångsposter inom den diplomatiska karriären.

Traktatbyrå utom eller inom en särskild handelsavdelning?

Härefter återstår att avgöra, huruvida *antingen* den speciella handelsavdelningen bör bibehållas och en särskild

handelstraktatbyrå inom den politiska och handelspolitiska avdelningen upp-
rättas;

eller den speciella handelsavdelningen bör förändras till en fast handelsav-
delning för behandling dels av nu dithörande ärenden och dels av handelstrak-
tat- och andra handelspolitiska frågor.

Vid bedömandet härav förordar jag i likhet med herrar Bergendal och Nils-
son det senare alternativet, som tillika biträtts av praktiskt taget samtliga
hörda representanter för näringslivet.

De skäl, som av nyssbemälda sakkunnige och näringsorganisationer anförts för
den av dem förordade lösningen, synas mig i det hela taget så klart fram-
ställda i de yttranden, som här åberopats, att de icke i allmänhet tarva vidare
utveckling. I några avseenden finner jag mig emellertid böra understryka
den tankegång, som däri kommit till uttryck, samt komplettera de motiv, vilka
synas kunna åberopas till stöd för deras ståndpunkt.

För att bibehålla handelstraktat- och andra dylika ärenden inom den nuva-
rande politiska och handelspolitiska avdelningen har i främsta rummet till
stöd åberopats den motivering, som 1918 års sakkunniga i sitt år 1919 avgivna
betänkande anfört för införandet av denna ordning. Sammanfattningsvis kan
deras ståndpunkt uttryckas så, att ekonomiska och politiska faktorer i modern
tid till den grad sammanflutit med varandra i förbindelserna mellan olika
länder, och att de ekonomiska intressena därvid så trängt i förgrunden, att
överenskommelser på ekonomiska områden ofta visat sig innebära politiska
avgöranden av synnerligen vittgående betydelse. Härigenom hade en för-
skjutning ägt rum inom utrikesdepartementets arbetsfält. »Sedan de ekono-
miska frågorna trätt i första planet, och på den yttre liksom på den inre poli-
tikens område ekonomiska moment visat sig ingå som betydelsefulla faktorer
även i frågor, som förut betraktats som rent politiska», borde den då befint-
liga organisationen, som byggt på en artskillnad hos ärendena, ersättas med
en ny, som toge sikte på deras inbördes sammanhang. Detta syfte ville man
ernå genom att förlägga även de ekonomiska frågornas handläggning till den
avdelning, som fått sig de politiska ärendena tilldelad. Härmed trodde man
sig jämväl vinna en förbättring av den diplomatiska och konsulära personalens
rekrytering och utbildning och därmed främja syftemålet med det avsedda
sammanförandet av de olika karriärerna till en: de konsulära tjänstemännen
skulle på detta sätt bättre lära sig förstå politik, och diplomaterna erhålla
ett önskvärt intresse för ekonomiska frågor.

Dessa satser ha från skilda håll ansetts som oangripliga, om än uttolkningen
växlat. Icke heller vill jag ifrågasätta giltigheten av den mening, som de
sakkunnige här velat uttala om de ekonomiska frågornas allt större politiska
betydelse och, omvänt, den allmänna politikens återverkan på det ekonomiska
livet. Men vad jag vill påstå är, att dessa satser icke kunna under alla tider
och förhållanden tagas till intäkt för just den organisationsform, som 1918 års
sakkunnige ansett sig böra förorda.

Jag kan sålunda väl underskriva herrar Höjers och Sjöborgs uttalande där-
om, att det av 1918 års sakkunnige anmärkta sammanhanget mellan ekonomi

och politik existerat även före världskriget. Däremot anser jag mig böra uttrycka ett visst tvivel om det berättigade i deras antagande, att 1918 års sakkunnige låtit sin erfarenhet om förhållandena jämväl före kriget bestämma deras ställning till frågan om handelsärendenas lämpliga placering inom departementet. Åtminstone kan jag icke finna stöd för detta antagande av det i 1927 års sakkunnigutlåtande (sid. 2) citerade utdraget ur 1919 års kommittébetänkande. Där heter det nämligen, på tal om den tidigare, enligt 1906 års organisation gällande uppdelningen av ekonomiska, respektive politiska, ärenden på skilda avdelningar, följande: »En sådan uppdelning torde med en äldre tids förhållanden ha låtit sig tämligen väl genomföra. Men med den utveckling av våra utrikespolitiska förbindelser, som på senare tid ägt rum, har densamma icke visat sig motsvara tidens krav.» Huru som helst synes det mig naturligt nog att under åren 1918 och 1919 det framför allt varit världskrigets erfarenheter, som tjänat till ledning. Och dessa erfarenheter pekade hän mot en utveckling av direkta mellanstatliga avtal för tryggande av vår folkförsörjning, under väsentligt skilda politiska betingelser, allteftersom det gällde våra förbindelser med den ena eller andra av de stridande maktgrupperna i världskriget. Denna inriktning av den organisationsuppgift man hade sig förelagd kom jämväl till uttryck, såsom tidigare påvisats, i den numera allmänt utdömda geografiska indelningen av ärendena inom den politiska och handelspolitiska avdelningen; och om man i nyssberörda punkt anser sig kunna frångå den uppgjorda planen, bör man också i nu ifrågavarande avseende känna sig oförhindrad att, med hänsyn till nuvarande faktiska läge, revidera den metod, som hittills använts för att förverkliga den nya utrikesorganisationens egentliga syftemål. Det bör därvid icke förbises, att syftet med den nya organisationen, även inom centralförvaltningens område, var att bättre än tidigare tillgodose landets och dess medborgares närings- och kommersiella intressen; och var det väl med hänsyn till de rent politiska faktorernas dåtida *övertikt* vid ekonomiska frågor beredning inom utrikesdepartementet, som ett sammanförande av de skilda ärendena på en och samma avdelning ansågs möjligt och lämpligt. Under de rådande förhållandena ansåg man även de ekonomiska synpunkterna härmed komma bäst till sin rätt. Men detta hindrar icke, att ett förändrat läge kan, för vinnande av samma syfte, påfordra en annan metod för de skilda frågornas beredning.

»ekonomiska»
och »politiska»
frågor.

Spörsmålet synes mig vara av helt och hållet praktisk, organisationsteknisk art. Ingen torde vid dess lösande vilja förtränga de politiska synpunkternas fulla möjlighet att göra sig gällande. Frågan är blott om den nuvarande mängden och beskaffenheten av de handelspolitiska och kommersiella ärenden, vilka falla på utrikesdepartementets arbetsområde, i längden kunna få ett fullt tillräckligt beaktande inom en avdelning, som dock företrädesvis har att syssla med politiska frågor i inskränkt bemärkelse. Därtill kommer, att ledningen för en politisk avdelning — hur högt kvalificerad den än må vara — dock endast undantagsvis kan väntas äga speciell utbildning och ett utpräglat intresse för ekonomiska spörsmål. Och även om den besitter denna sällsynta

förening av egenskaper, kan den befaras vara närmast disponerad att på de ekonomiska frågorna alltför mycket anlägga rent politiska synpunkter.

Det är betänkligheter av detta slag som i främsta rummet komma mig att överväga lämpligheten att återgå till en ärendesindelning, som förlägger de handelspolitiska frågorna till en särskild handelsavdelning. Härvid kan jag icke uraktlåta att understryka flertalet näringsorganisationers erinran därom, att man vid kritiken av en sådan arbetsfördelning synes vara benägen att bortse från, att *de* politiska faktorer, hemma och ute, vilka kunna närmast inverka på den *sakliga* behandlingen av t. ex. en handelstraktatfråga, icke böra vara främmande för den, som just har till specialitet att syssla med dylika frågor. Tvärtom bör en sådan kännedom höra till dennes kvalifikationer. Kännedom om allt som hör till våra dagars vidlyftiga traktat*politik* kan näppeligen i samma grad förvärfvas av annan än den, som regelmässigt och ingående sysslar med dylika spörsmål. Det riktiga påpekandet av det nuvarande sambandet mellan »ekonomi» och »politik» blir lätt missvisande, om det icke kompletteras med sagda observation.

Med allt erkännande åt den politiska avdelningschefens överlägsenhet vid bedömandet av de *allmänpolitiska* förutsättningarna för ett avtal eller för viss åtgärd av handelspolitisk natur, hans antagligen större kännedom om yttre politiska händelser o. s. v. tyckes det mig, att man i viss mån överdrivit betydelsen av dessa omständigheter, och detta i två olika riktningar. För det första förefaller det mig att man förbisett, att här allenast är fråga om ärendenas *beredning*, under det att man snarast resonerat som om en avdelningschef vore en beslutande myndighet. I själva verket tillkommer väl ändå avgörandet i första hand utrikesministern och i sista hand regeringen, och därjämte har också kabinetssekreteraren ett ord att säga i föredragningen. Även den sistnämnde svarar sålunda för enhetligheten i behandlingen och de politiska synpunkternas behöriga del däri. Vad åter den beslutande myndigheten behöver såsom underlag för sitt avgörande är den mest allsidiga kännedom och belysning av *fakta* inom de respektive områden, som av den verkställda beredningen kunna beröras. För det andra förhåller det sig ju så, att gällande instruktioner och kabinetssekreterarens ledning avse att trygga nödigt *samarbete* mellan vederbörande avdelningschefer vid de olika frågornas beredning, i vilket förhållande, på sätt herr Bergendal m. fl. påvisat, synes ligga en tillräcklig garanti mot de rent politiska synpunkternas undanskjutande.

Men härtill kommer ett sakförhållande, som jag anser böra i hög grad inverka på bedömandet av föreliggande organisationsfråga. Såsom under utredningen från olika håll påpekats, har ju det av 1918 års sakkunnige uppdragna programmet icke fullföljts såtillvida, att *den kommersiella informationen* lösruckts från handelspolitiken och dess skilda uppgifter sammanförts på utrikesdepartementets speciella handelsavdelning. Under utredningen har emellertid framgått vilket nära samband dessa ämnen ha med varandra. På tal om »kommersiell information» torde man i den allmänna diskussionen alltför mycket ha identifierat denna verksamhet i det stora hela med ett mera mekaniskt bearbetande och expedierande av ingånget material, lämnande av faktiska upp-

Handelspolitik
och kommersiell
information.

lysningar etc. Men för att en kommersiell informationsverksamhet i modern mening skall rätt fylla sin uppgift fordras långt mera. Det kräves att följa handelspolitikens utveckling i skilda delar av världen, kännedom om inträffade fakta, som kunna förändra det bestående läget, förmedlande av upplysningar och vidtagande av åtgärder, som stå i samband med *förberedelse* till och *tillämpning* av handelstraktater m. m. Om man med en viss lösning av organisationsfrågan tar risken av att i ett eller annat fall, på grund av bristande samarbete mellan olika avdelningar, en politisk synpunkt kan förbises eller försummas, så kan det icke bestridas, att nu — trots den bästa vilja till samarbete — splittringen av de kommersiella ärendena kan medföra olägenhet för dessa frågor skynsamma och behöriga handhavande.

Traktatären-
dens beredning
inom utrikesde-
partementet
och andra in-
stanser.

Försvaret för den bestående ordningen hämtar emellertid sin egentliga motivering från ett annat förhållande; den faktiska fördelningen av arbetet med ett handelstraktatärende mellan å ena sidan utrikesdepartementet samt handelsdepartementet och kommerskollegium å den andra. Argumentationen är följande: *Initiativet* till ett avtal, som lägger huvudvikten på våra handels- och sjöfartsförbindelser, liksom ock den *sakliga beredningen* av ett handelstraktatärende i allmänhet, vari särskilt ingår »angivandet i det väsentliga av de svenska önskemålen i vad avser den ekonomiska sidan», vore med nuvarande organisation anförtrödda åt kommerskollegium och handelsdepartementet. *Genomdrivandet* av dessa önskemål komme åter på utrikesdepartementets anpart; och därvid vore »de politiska, traktattekniska och förhandlingsmässiga synpunkterna» av den vikt, att de automatiskt borde komma till sin rätt genom själva organisationen. Men dessutom ålåde, i vidlyftigare ärenden, icke ens »genomdrivandets» svåra uppgift utrikesdepartementet i någon högre grad utan denna lämnades då till en särskild underhandlingsdelegation, varför det icke heller i detta senare skede av ett ärendes behandling behöfde ställas alltför stora fordringar på departementets traktatpolitiska beredskap ur allmänt ekonomisk synpunkt.

Jag vill genast förklara, att jag icke kan dela detta enligt min mening alltför formalistiska sätt att resonera. »Initiativet» är regeringens efter bedömandet av landets behov och det handelspolitiska läget, och detta initiativ kan i det särskilda fallet finnas erforderligt *antingen* på grund av direkta impulser utifrån *eller* från landets egna organ för näringslivet. I båda fallen synes det vara av värde att så inrätta utrikesdepartementets verksamhet, att det är rustat för uppgiften att fullt sakkunnigt, självständigt och *permanent* följa de växlingar i den allmänna handelspolitiken, som kunna inverka på vårt lands ställning. Vad vidare angår den »sakliga utredningen», som utmynnar i en formulering av svenska »önskemål», må det vara sant, att denna åligger andra myndigheter med hjälp av de näringsorganisationer, som på senare tid fått en allt större betydelse och auktoritet. Men ingen vill ju förneka, vad redan antytts därom, att det också i detta *tidigare* skede är av vikt att, under förmedling av utrikesdepartementet, erhålla kännedom om de yttre och inre faktorer i andra länder — fakta av ekonomisk såväl som av rent politisk natur — vilka kunna inverka på *möjligheten* att genomdriva dessa önskemål. Även i

detta avseende synes det mig vara av vikt för ett fruktbarande samarbete under utredningen att äga tillgång till en *handelspolitiskt* utbildad och erfaren person i mera auktoritativ ställning inom utrikesdepartementet. Huru som helst kan det icke vara av gagn för det slutliga resultatet eller befrämja enhetlighet och koncentration i arbetet att låta utrikesdepartementets synpunkter kastas in mot slutet i stället för att bereda dem tillfälle att komma till sin rätt redan under utredningsarbetet. Det är eljest fara värt, att det går illa eller åtminstone onödigt långsamt med ett genomförande av önskemål, vilkas förverkligande alltid är beroende av de politiska förutsättningarna.

Det synes mig snarast innebära ett medgivande om den övervägande betydelsen av de i vidsträckt mening *ekonomiska* faktorerna också under förhandlingsstadiet, när det påpekas, att vid avslutandet av mera omfattande handels-traktater själva förhandlingen plägar uppdragas åt en särskild kommission eller förhandlare. Det är nämligen lika obestridligt, att en sådan kommission eller ensam underhandlare företrädesvis brukar utses bland sakkunniga på olika ekonomiska områden, som att denna måste handla i direkt kontakt med landets politiska ledning. Frågan om behovet av en mera självständig, för ändamålet inrättad *beredning* av handelspolitiska ärenden prejudicierar icke alls spørsmålet vem som lämpligast bör leda *förhandlingen* i olika fall, men har även här betydelse för införskaffandet och bearbetningen av det erforderliga materialet.

För det närvarande pågår en livlig verksamhet på alla håll för slutande av handelsöverenskommelser, med skilda tendenser (tariffavtal, mest gynnad nations bestämmelser o. s. v.) allt efter olika länders läge och politiska uppfattningar. Sverige har i stor utsträckning deltagit i denna strävan att vinna en fast grund för handelsutbytet och den allmänna samfärdseln med andra nationer. Åtskilliga viktiga handelsavtal hava nyligen slutits, om andra pågå underhandlingar och i övrigt avvaktar man blott en lämplig situation för att anknyta förbindelser, där sådant vore av intresse för vårt näringsliv. Arbetet härmed kan knappast någonsin väntas bli »färdigt», särskilt som avtalen slutits på olika, ofta korta uppsägningstider samt meningsutbyte undan för undan uppstår i allmänna tolkningsspörsmål eller beträffande giltigheten i särskilda punkter av en traktat. Det nära samband, som beredningen i berörda frågor sakligt äger med en rätt bedriven kommersiell information, har tidigare påpekats; och de på den speciella handelsavdelningen förekommande s. k. handräckningsmålen gälla också i stor utsträckning tolkning och tillämpning av ingångna traktater, ehuru det med nuvarande ärendesindelning i särskilda fall kan råda tvekan om, var ett ärende hör hemma.

Men dessutom har, väsentligen efter initiativ av Nationernas förbund, dels avtal slutits eller förberetts med syftning till direkta *allmänna ekonomiska överenskommelser* mellan olika länder, dels ock ett omfattande internationellt arbete organiserats för att komma till *allmängiltiga typer* av traktater med handelspolitiskt och kommersiellt innehåll. Det synes mig uppenbart, att denna verksamhet, av vars gynnsamma förlopp Sverige har det största intresse, påkallar ett fortgående studium såsom underlag för vårt deltagande; och arbe-

Olika slag av handelspolitiska ärenden. Deras sammanförande på en avdelning.

tet härmed förefaller mig böra även utåt givas karaktären av en *huvudupp-
gift*, sidoordnad och icke underordnad den rent politiska beredningen av varje
särskilt ärende.

Såsom jag, med anknytning särskilt till herr Bergendals yttrande, sökt ka-
rakterisera de skilda uppgifterna såsom moment i de olika ärendenas *beredning*
inom departementet, kan jag icke heller ge vitsord åt anmärkningen, att genom
de handelspolitiska ärendenas inflyttning i en handelsavdelning, vilken skulle
utgöra en utvidgning av den nuvarande »speciella», skulle uppstå något dub-
belarbete eller en ökning av antalet »instanser» för ett dylikt ärendes be-
handling.

Näringslivets
krav. Jämnare
arbetsfördelning
mellan avdel-
ningarna.

Allenast genom en anordning av här föreslagen beskaffenhet skulle slutligen
näringslivet vinna fullt beaktande för sitt krav på ett mera självständigt or-
gan för landets ekonomiska intressen *utåt* — ett krav, som helt överensstäm-
mer med den nuvarande utrikesorganisationens från början angivna syfte. Jag
ansluter mig så mycket hellre till en sådan lösning av den föreliggande orga-
nisationsfrågan, som härmed synes mig kunna vinnas en mera jämn och efter
ärendenas natur rättad arbetsfördelning mellan departementets olika avdelnin-
gar. Genom handelsärendenas likställande med de politiska skulle därjämte
enligt min mening vinnas bestämda fördelar med hänsyn till personalens re-
krytering samt allsidiga utbildning.

Personalbeho-
vet.

I likhet med vad herr Bergendal anfört anser jag icke, att den sålunda ifrå-
gasatta organisationsförändringen bör medföra någon reduktion av de tvenne
avdelningarnas nuvarande sammanlagda personalstyrka utan endast överflyt-
tande från den nuvarande politiska och handelspolitiska avdelningen till den
nya ordinarie handelsavdelningen av en byrå (en tjänsteman i vardera löne-
graden B 30 och B 26). Jag vill i detta hänseende särskilt åberopa och helt
instämma i de av samtliga de sakkunnige anförda allmänna synpunkterna rö-
rande personalbehovet i utrikesdepartementet och de speciella förhållanden.
som härvidlag försvåra en direkt jämförelse med andra delar av statsförvalt-
ningen. Med den omfattning, i vilken personalen å politiska avdelningen ta-
ges i anspråk för särskilda uppdrag, är det enligt min mening uteslutet att
där skrida till någon ytterligare indragning. Det synes mig också av behovet
påkallat, att en av de tvenne befattningshavare i lönegraden B 26 resp. B 21,
vilka enligt den ursprungliga placeringsplanen avsetts såsom sekreterarebiträde
åt utrikesministern resp. kabinetssekreteraren, i likhet med vad som under
senare år visat sig erforderligt, i regel disponeras för sistnämnda avdelnings
räkning.

I fråga om den föreslagna nya handelsavdelningen, vilken skulle bli va
organiserad å två byråer (traktat- och informationsbyråerna), varav den ena
— företrädesvis den förstnämnda — direkt underställd avdelningschefen, an-
ser jag mig böra förorda, att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att bestämma,
å vilken byrå den å avdelningen placerade tjänstemannen i lönegraden B 30
skulle hava att tjänstgöra. Jag vill härvidlag erinra därom, att — som jag
till statsrådsprotokollet den 7 sistlidne oktober anfört — det speciellt beträf-
fande den yttre förvaltningen synts mig angeläget undersöka, huruvida ej för

ernående av smidigare anpassning av personalen allt efter behovet vid olika tidpunkter vidgad möjlighet borde lämnas Kungl. Maj:t beträffande omplacering av befattningar. Av de sakkunnige förordat förslag i sådan riktning kommer också av mig att i det följande framläggas. Samma princip torde emellertid även inom den centrala utrikesförvaltningen och speciellt i nu förevarande fall hava sitt berättigande.»

Vid sidan av den politiska och handelspolitiska avdelningens tre geografiska byråer, vilkas ifrågasatta omorganisation i det föregående behandlats, står vidare en pressbyrå. Dess uppgift är att omhändervä utrikesdepartementets förbindelser med den in- och utländska pressen. Byrån och närmast dess chef ha sålunda att förmedla alla departementets upplysningar och meddelanden till tidningarna antingen direkt eller genom anlåtande av förefintliga telegram- och nyhetsbyråer samt att därvid välja den form och det spridningssätt, som för varje fall kan vara lämpligast. Med hänsyn till arbetsart är det av vikt, att pressbyråchefen står i nära personlig kontakt med ledande pressmän av olika läger och åsiktsriktningar. Byrån har vidare att fortlöpande hålla utrikesledningen underrättad om vad som förekommer av intresse i såväl svenska som utländska tidningar och att förse departementets olika avdelningar med aktuellt pressmaterial. För dessa ändamål måste svenska tidningar och ledande utländska pressorgan dagligen läsas samt översikter och sammanställningar verkställas. Såsom informationsförmedlare och förbindelseleder med utlandets press äro i vissa huvudstäder anställda särskilda pressombud, vilka lyda under pressbyråchefen och från honom mottaga anvisningar och instruktioner. På byrån ankommer vidare bland annat att informera våra beskickningar och konsulat rörande regeringsåtgärder och riksdagsbeslut på den inre politikens område av betydelse för utlandet.

Pressbyrån.

De sakkunnige, som framhållit att, även om pressbyråns viktigaste åligganden sålunda falla inom det politiska området, dess verksamhet likväl sträckte sig över utrikesdepartementets hela arbetsfält och att byrån måste stå i ständigt direkt samarbete med departementets samtliga avdelningar, hava därför förordat, att denna särställning organisatoriskt borde komma till uttryck därigenom att byrån lösgjordes från den politiska och handelspolitiska avdelningen och direkt underställdes kabinetssekreteraren (och utrikesministern).

De sakkunniga.

Detta de sakkunnigas förslag, som synts departementschefen vara väl motiverat, har denne ansett sig böra biträda.

Departementschefen.

Departementschefen har vidare anfört följande:

»Ett förverkligande av mina i det föregående utvecklade förslag om reorganisation av den nuvarande politiska och handelspolitiska avdelningen samt den å extra stat uppförda speciella handelsavdelningen skulle sammanfattningsvis innebära, att nämnda tvenne avdelningar från och med nästinstundade budgetår ersattes med en *politisk avdelning* och en *handelsavdelning*, bägge å ordinarie stat och organiserade å två byråer, varjämte den hittills till den politiska

Sammanfattning.

och handelspolitiska avdelningen hörande pressbyrån skulle direkt underställas kabinetssekreteraren.

Beträffande arbetsfördelningen inom nämnda tvenne avdelningar skulle gälla, att en byrå å den politiska avdelningen handhade ärenden rörande Nationernas förbund och den fasta mellanfolkliga domstolen samt skiljedoms- och förlikningsväsendet samt att den andra byrån handlade övriga å avdelningen ankommande ärenden, att av handelsavdelningens tvenne byråer den ena anförtroddes traktat- och andra handelspolitiska spörsmål och den andra informations- och övriga ärenden. I och för ernående av smidigaste anpassning av arbetet efter förefintliga arbetskrafter och omständigheterna i övrigt vid varje särskild tidpunkt torde departementschefen kunna — här liksom å övriga avdelningar — med iakttagande av nu angivna grundlinjer meddela detaljföreskrifter rörande den inbördes ärendesfördelningen byråerna emellan.»

Rättsavdelningen.

Departementschefen har härom yttrat följande:

»De sakkunnige hava vid sin granskning av personalbehovet inom departementet icke funnit skäl föreslå någon organisationsförändring med avseende å rättsavdelningen. Efter verkställd omprövning, huruvida icke en återgång vore möjlig till den av 1919 års riksdag fastställda ordningen, med avdelningens juridiska byrå direkt underställd avdelningschefen, har icke heller jag funnit mig böra ifrågasätta en dylik åtgärd. Min uppfattning om behövligheten av en särskild byråchef å den juridiska byrån är grundad, förutom å omfattningen av byråns arbetsbörda i och för sig, särskilt å det förhållandet att under senare år såväl avdelningschefen som innehavaren av nu förevarande byråchefstjänst i stor utsträckning måst tagas i anspråk såsom ombud vid konferenser å det internationellt-privaträttsliga området. Redan behovet av sådana förhandlare i hithörande ämnen, som genom sitt dagliga arbete särskilt inriktats på dylika uppgifter, torde tala emot ett försvagande av organisationen på denna punkt; härtill kommer givetvis också, att, därest nämnda byråchefsbefattning indroges och därigenom avdelningens effektivitet minskades, ledningen av avdelningens arbete under en stor del av året komme att ligga hos från andra delar av utrikesförvaltningen hämtade vikarier. Det är uppenbart, att kontinuiteten i avdelningens verksamhet härigenom komme att bliva väsentligt lidande.

På nu anförda grunder anser jag mig ej böra föreslå någon ändring i den nuvarande organisationen av departementets rättsavdelning.»

Personal- och administrativa avdelningen.

Personal- och administrativa avdelningen är indelad å två byråer, nämligen personal- och räkenskapsbyrån (personalbyrå) samt byrån för utländska studieresor, passärenden m. m. (ceremonibyrån), envar under sin särskilda byråchef. Av dessa byråchefsbefattningar har den å sistnämnda byrå genom 1924 års riksdags beslut förts å övergångsstat.

Med avseende å byråchefsbefattningen å ceremonibyrån har herr Bergendal anført, att dess innehavare hade att, i stor utsträckning på eget ansvar, handlägga ett betydande antal ärenden av speciell art, av vilka åtskilliga dessutom vore av grannliga natur. Med hänsyn härtill och till avdelningschefens omfattande arbetsbörda, som svårligen skulle medgiva ett överförande direkt å honom av nyssnämnda uppgifter, hade herr Bergendal under den tid av nära ett år, varunder han efter 1924 års organisationsbeslut utövat chefskapet för personalavdelningen, kommit till den bestämda uppfattningen, att ifrågavarande byråchefstjänst jämväl för framtiden vore oundgängligen erforderlig. Det arbete, som fölle å personalbyrån, stode däremot i hela sin utsträckning redan nu under avdelningschefens omedelbara ledning och överinseende. Vid sådant förhållande, och då med hänsyn härtill byråchefens självständiga ärendeshandläggning vore relativt ringa, syntes sistberörda byråchefstjänst kunna undvaras.

De sakkunniga.

Enligt herr Bergendals förslag, vilket understötts av herr Nilsson, borde fördenskull byråchefsbefattningen å ceremonibyrån återföras till ordinarie stat, medan motsvarande befattning å personalbyrån borde kunna utgå från samma stat. Detta skulle innebära, att, så snart nuvarande innehavare av sistnämnda befattning lämpligen kunde flyttas till annan tjänst, befattningen bortfölla, vilket skulle medföra en årlig besparing för statsverket av omkring 12,000 kronor.

Herrar Höjer och Sjöborg hava emot sistnämnda förslag anført, att, då efter statsmakternas så nyligen (år 1924) fattade beslut i förevarande ärende icke tillkommit någon ny omständighet av beskaffenhet att kunna öva inflytande å hithörande spörsmål, de icke ansåge sig kunna tillstyrka den ifrågasatta förändringen, så mycket mindre som frågan, huruvida genom nämnda åtgärd någon besparing för statsverket skulle uppkomma, berodde på omständigheter, angående vilka det icke syntes tillkomma de sakkunnige att göra något uttalande.

Departementschefen har yttrat följande:

»Med allt beaktande av de skäl, som utav herr Bergendal framförts för behovet av en särskild byråchef å den s. k. ceremonibyrån, anser jag mig emellertid, då förevarande fråga så nyligen varit föremål för statsmakternas prövning, icke böra förorda någon förändring i nu bestående ordning, så mycket mindre som jag icke kunnat undgå att känna mig tveksam, huruvida personal- och räkenskapsbyrån lämpligen skulle kunna direkt underställas avdelningschefen. Då denne har att å eget ansvar handhava förvaltningen av riksstatens tredje huvudtitel, föreligger obestriddligen ett visst behov av att vid hans sida och särskilt under honom tillkommande årlig ledighet hava till förfogande en i de budgettekniska och kamerala frågorna insatt tjänsteman i byråchefs grad.

Departementschefen.

Med åberopande av de synpunkter, som av mig i det föregående framlagts beträffande organisationen av den föreslagna nya handelsavdelningen, synes det mig lämpligt att åt Kungl. Maj:t lämnas befogenhet att, då den nuvarande byråchefsbefattningen å övergångsstat försvinner, bestämma, vilken av de tvenne byråerna å personalavdelningen, som bör vara direkt underställd avdelningschefen.»

Utrikesdepartementet i övrigt.

Departementschefen har härom anfört följande:

»I likhet med vad de sakkunnige samstämmigt anfört anser jag mig ej hava anledning att, utöver vad redan förordats, föreslå några organisatoriska förändringar beträffande utrikesdepartementet. Jag vill endast beträffande placeringen av personalen i lönegraden B 26 och lägre lönegrader inom departementet nämna, att det på grund av det växlande behovet av arbetskraft å skilda avdelningar och byråer visat sig nödvändigt att vidtaga temporära jämkningar i den plan, som utsprungligen fastställts. Det torde för arbetets behöriga fortgång givetvis vara påkallat, att ministern för utrikes ärendena allt fortfarande äger möjlighet att disponera över förevarande kategori av departementets personal.

Jag vill tillägga att det synes mig principiellt riktigt, att de av herr Bergendal förordade beteckningarna å tjänstemännen i lönegraderna B 30 (byråchef), B 26 (förste sekreterare) och B 21 (andre sekreterare) hädanefter komma till användning i stället för de från den yttre förvaltningen hämtade, för närvarande brukade diplomatiska och konsulära titlarna.»

Kostnadsberäkningar.

I fråga om kostnaderna har departementschefen anfört följande:

»Ordinarie förslagsanslaget departementet har i riksstaten för budgetåret 1927—1928 upptagits med 488,000 kronor, vilket belopp fördelar sig å dels *A. Ordinarie avlöningsstat* (avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag, arvode till speciellt sakkunnig i folkrätt samt avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag) dels *B. Övergångsstat*.

Ett förverkligande av mina i det föregående framlagda förslag skulle medföra uppförande å ordinarie stat av trenne nya befattningar i lönegraderna A 2, B 26 och B 21, föranledande en belastning av den ordinarie avlöningsstaten med ett belopp av omkring 31,750 kronor, varemot de motsvarande, å extra stat nu uppförda befattningarna komme att försvinna och sålunda det extra anslaget till en speciell handelsavdelning inom departementet å 30,000 kronor utgå ur riksstaten.

Vidkommande därefter departementets övergångsstat är att märka, att en av de av 1926 års riksdag till denna stat överförda befattningarna i lönegraden B 5 numera därifrån avförts och att avlöning för denna tjänst således ej längre bör beräknas. Då den å samma stat uppförda befattningshavaren i lönegraden B 24 torde komma att före nästkommande budgetårs ingång förflyttas till ordinarie befattning, läres avlöning för nämnda tjänsteman icke behöva beräknas vid uppgörandet av förevarande anslagspost, vilken under angivna förutsättningar bör kunna sänkas från 61,500 kronor till 49,900 kronor.»

På grund av vad sålunda anförts bör det ordinarie förslagsanslaget till departementet för budgetåret 1928—1929 uppföras med (461,400 + 49.900 =) 511,300 kronor.»

Utskottet vill till en början erinra om, att den åren 1919 och 1921 beslutade omorganisationen av utrikesförvaltningen utgick från förutsättningen, att huvuduppgiften för vår utrikespolitik vore att befordra landets handels- och näringsintressen. Med hänsyn härtill genomfördes i fråga om utrikesrepresentationen en gemensam diplomatisk och konsulär karriär med i möjligaste mån likartad och allsidig utbildning av tjänstemännen, varigenom ej blott de konsulära utan i lika grad även de diplomatiska tjänstemännen skulle bliva skickade att tillvarataga de kommersiella intressena. Beträffande utrikesdepartementet upphävdes den förutvarande skilda handläggningen av diplomatiska och konsulära ärenden, i det att bådadera hänfördes till en och samma avdelning i departementet, den politiska och handelspolitiska avdelningen. För det kommersiella informationsväsendet inrättades emellertid därjämte på extra stat en särskild avdelning, den speciella handelsavdelningen.

Bland de tillkallade sakkunniga hava herrar Höjer och Sjöborg förordat bibehållande av den nuvarande organisationen med en gemensam politisk och handelspolitisk avdelning, varvid såsom ett alternativ ifrågasatts den speciella handelsavdelningens inordnande i den politiska och handelspolitiska avdelningen såsom en särskild byrå därstädes. Till nämnda alternativ ansluter sig även kommerskollegium i motiveringen till sitt utlåtande, ehuru kollegium av hänsyn till vissa näringsorganisationers yttranden icke ansett sig böra avstyrka en annan lösning av organisationsfrågan, i enlighet med det förslag, som inom de sakkunniga framlagts av herrar Bergendal och Nilsson. Enligt detta förslag skulle en återgång ske till den före år 1919 tillämpade organisationen och de politiska och handelspolitiska ärendena åter handläggas på skilda avdelningar, den politiska avdelningen, med två byråer, och handelsavdelningen, likaledes med två byråer, varav den ena motsvarande den hittillsvarande speciella handelsavdelningen. Denna anordning har tillstyrkts av i ärendet hörda näringsorganisationer. Departementschefen har, såsom av det föregående framgår, anslutit sig till samma mening.

Ehuru utskottet icke kunnat finna annat, än att den av departementschefen förordade organisationen av utrikesdepartementet måste anses väl rikligt tillmätt, har utskottet dock efter övervägande av de olika möjligheter, som kunna tänkas för ernående av en beskärning av ifrågavarande organisation och minskning av antalet avdelningar inom departementet icke ansett sig kunna förorda någon förändring i Kungl. Maj:ts förslag, enär härigenom betydande olägenheter ur organisatorisk synpunkt torde uppstå. Då utskottet alltså ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en särskild handelsavdelning på ordinarie stat, har detta skett jämväl med hänsyn till vad de i ärendet hörda näringsorganisationerna anfört till förmån för den föreslagna organisationen.

Utskottet har icke funnit anledning framställa någon erinran mot Kungl. Maj:ts förslag till organisation av de olika avdelningarna ävensom till förlänande åt pressbyrån av en mera självständig ställning än hittills.

Vad angår det i herr Engbergs ovanberörda motion väckta förslaget om återförande till ordinarie stat av den nu å övergångsstat uppförda befatt-

ningen såsom kansliråd och chef för arkivet har utskottet visserligen funnit åtskilliga skäl tala för en sådan åtgärd, men utskottet har dock icke ansett sig för närvarande böra tillstyrka, att så sker, särskilt som den nu å övergångsstat uppförde innehavaren av nämnda befattning först år 1931 uppnå pensionsåldern. På grund härav anser sig utskottet icke böra tillstyrka motionen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Engbergs ovanberörda motion, II: 432,

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på följande sätt:

Befattningshavare.

A. Diplomatisk eller konsulär personal.

	Lönegrad.
1 sändebud tjänstgörande såsom kabinettssekreterare . . .	A 3
4 avdelningschefer	A 2
7 byråchefer	B 30
7 förste sekreterare	B 26
6 andre sekreterare	B 21
3 förste kanslister eller kanslister	B 16
	eller B 12

B. Övrig personal.

	Lönegrad.
1 kamrerare	B 26
1 förste arkivarie	B 24
1 andre arkivarie	B 21
6 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
8 kanslibiträden	B 7
9 expeditionsvakter	B 5

b) besluta att å övergångsstat för utrikesdepartementet skola från och med den 1 juli 1928 uppföras följande befattningar, nämligen:

A. Diplomatisk och konsulär personal.

	Lönegrad.
1 legationsråd	B 30
1 förste legationssekreterare	B 26
1 byråsekreterare	B 21

B. Övrig personal.

	Lönegrad.
1 kansliråd, tjänstgörande såsom chef för arkivet	B 30
1 förste arkivarie	B 24

1 andre arkivarie	B 21
1 portvakt	B 5

c) godkänna följande ordinarie stater för utrikesdepartementet, att tillämpas från och med den 1 juli 1928.

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor 386,600
Arvode till speciellt sakkunnig i folk rätt ..	» 8,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	» 66,800
Summa kronor 461,400.	

'Anm. Kabinettssekreteraren må äga att såsom bidrag till representationskostnader åtnjuta ett årligt belopp av 3,000 kronor, att utbetalas i den ordning, som beträffande lön är stadgat.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag	kronor 49,900
d) höja det ordinarie förslagsanslaget till departementet, nu 488,000 kronor, med 23,300 kronor till 511,300 kronor.	

Stockholm den 17 april 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, Olof Olsson, J. L. Widell, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. G. Walles, C. A. Carlsson* i Gävle, *E. A. Hallin, C. I. Asplund* och *J. B. Johansson* i Fredrikslund;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å:son Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *B. F:son Holmgren, O. Nilsson* i Örebro och *O. E. F. Järte*.

Reservation

vid punkt 2 (departementet)

av herrar *Lindblad, Olof Olsson, Nilsson* i Gränebo, *Asplund, Jansson* i Falun, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Kristensson* i Göteborg och *Järte*, vilka ansett att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förslag.